

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Sininauhaliitto painottaa, että riittävä ansioturva on taattava, sillä vain siten voidaan ehkäistä viimesijaisten etuuksien tarve.

Hallituksen esityksen mukaan ansiosidonnaista työttömyysturvaa porrastettaisiin 1.9.2024 alkaen. Työttömyysturva laskisi 80 prosentin tasolle alkuperäisestä kahdeksan työttömyysviikon jälkeen ja 75 prosentin tasolle alkuperäisestä 34 työttömyysviikon jälkeen. Porrastuksen vaikutukset esimerkiksi henkilöllä, jonka työttömyyttä edeltävä palkka on ollut 2000 €, tarkoittavat 80 % porrastuksen osalta noin –260 € ja 75 % porrastuksen osalta noin –325 € kuukaudessa aiemmasta 1300 € täydestä ansiopäivärahasta. Porrastus on huomattava ja se vaikuttaa hyvin aikaisessa vaiheessa työttömyyttä. Rekrytointiprosessit helposti kestävät jo tuon ajan.

Eduskunta on jo aiemmin hyväksynyt ansiosidonnaisen työskentelyedellytyksen muutoksen (puolesta vuodesta vuoteen) sekä työttömyysturvan työskentelyedellytyksen euroistamisen eli muuttamisen tuloperusteiseksi (täysi työssäoloehto kertyy, kun henkilön ansaitsee vähintään 930 €/kuukaudessa). Lisäksi 1.4.2024 on voimaan tulossa lapsikorotuksen (nyt alle 18-vuotiaista lapsista maksetaan lapsikorotusta 150–285 euroa kuukaudessa) ja osa-aikatyötä tekevän suojaosan poisto (300 €). Vuonna 2022 joka kolmannes ansiosidonnaisen saaja sai lapsikorotusta. Suoja-osan ja lapsikorotuksen poisto heikentävät toimeentuloa ja kasvattavat toimeentulotuen tarvetta.

Ansiopäivärahan määrän porrastus (alentaminen) ja ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kohdistuvat muut edellä mainitut muutokset näyttäisivät kohdistuvan muun muassa laajasti juuri niihin lapsiperheisiin, joissa vanhempi (tai vanhemmat) saa palkan lisäksi työttömyysetuutta (soviteltua päivärahaa) osa-aika- tai lyhyt ketoisista työsuhteista. Muutoksien yhteisvaikutukset tulevat erittäin todennäköisesti kasvattamaan muiden etuuksien tarvetta (asumistuki- ja toimeentulotuki) sekä lisäämään lapsiperheköyhyyttä.

Tutkimustiedon perusteella tiedetään, että toimeentulotukeen ja asumistukeen liittyy myös kannustinloukkuja, jotka voivat estää myös työllistymistä. Turvaamalla riittävä ansioturva vähennetään viimesijaisten etuuksien tarvetta. Lisäksi Sininauhaliitto edellyttää hallituksen sitoutumista lapsen oikeuksien sopimukseen, joka on laadittu turvaamaan jokaiselle lapselle oikeus hyvään elämään ja kasvuun. Yksi keskeinen keino näiden oikeuksien toteutumiseen on perheiden riittävän toimeentulon turvaaminen.

Ansioturva on tärkeä turvaverkko erityisesti pienituloisille, osatyökykyisille ja osa-aikatyötä tekeville ja heidän perheilleen, koska työttömyys ja sen kielteiset seuraukset kohdentuvat usein juuri heihin. Sininauhaliitto korostaa, että nyt ollaan leikkaamassa heiltä, joiden toimeentulo on jo ennestään niukkaa.

Lausuttavaa palkkatuetun työtä ja työssäoloehdotusta koskevasta ehdotuksesta?

Sininauhaliitto vaatii, että palkkatuetun työn on myös jatkossa kerrytettävä työssäoloehdotusta, ja huomauttaa, että palkkatuettu työ on normaali työsuhde.

Hallituksen esityksen mukaan työskentely palkkatuella ei kerryttäisi 1.9.2024 alkaen enää oikeutta ansiopäivärahaan. Tällä hetkellä palkkatuettu työ kerryttää työskentelyedellytystä 75 % osuudella (joka neljäs työviikko jätetään huomioimatta). Jos palkkatuki on järjestetty työllistämisveloitteen perusteella, täyttää jokainen viikko työssäoloehdon. Esityksen toteutuessa palkkatutusta työstä ei enää kertyisi työssäoloehdotusta. Poikkeuksena alentuneesti työkykyiset, joille työssäoloehdotusta kertyisi ensimmäisen 10 työssäolokuukauden jälkeen (75 % kerryttävistä kuukausista).

Palkkatukea koskeva muutos vaikuttaa erityisesti pitkäaikaistyöttömiin. Palkkatuettu työ on pitkäaikaistyöttömille tärkeä ja samalla ainut väylä työelämään. Mikäli esitetty muutos toteutuu, on vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden lähes mahdotonta päästä uudelleen ansiosidonnaisen työttömyysetuuden piiriin, koska työssäoloehdon täyttäminen on ansiosidonnaisen päivärahan saamisen ehto. Lisäksi vaarana on se, ettei palkkatuettuun työhön enää hakeuduta eikä sitä enää nähdä oikeana työnä.

Palkkatuetulle työlle on oma roolinsa yhteiskunnassa. Palkkatuen sosiaalisia hyötyjä pitääkin tutkia ja huomioida päätöksenteossa. Sininauhaliiton mielestä pitkäaikaistyöttömien tai alentuneesti työkykyisen henkilöiden palkkaaminen täytyy tehdä mahdollisimman helpoksi ja joustavaksi.

Lausuttavaa työllistämisveloitteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Sininauhaliitto esittää yli 60-vuotiaiden työllistämisveloitteen säilyttämistä. Odotamme hallitukselta toimenpiteitä, joilla poistetaan ikääntyneiden (60 vuotta täyttäneiden) palkkaamisen esteitä ja joilla lisätään työelämäosallisuutta.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdoista ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidoista poikkeuksista?

Sininauhaliitto edellyttää yli 60-vuotiaiden työssäoloehdon kertymän säilyttämistä palkkatuetusta työstä ainakin samalla tavoin kuin alentuneesti työkykyisillä.

Ikä vaikuttaa moneen työttömyysturvan osa-alueeseen. Hallituksen esityksen mukaan ikäsidoista poikkeuksista luovuttaisiin. Esimerkiksi 57 vuotta täyttäneet ovat voineet päästä työllistämismääräytteen piiriin, joka on taannut heille työpaikan. Päivärahan taso on ollut suojattu 58 vuotta täyttäneillä ja 60 vuotta täyttäneet ovat voineet täyttää ansiosidonnaisen työttömyysetuuden työssäoloehdoista työllistymistä edistävissä palveluissa.

Ikäsidoista poikkeusten poisto koskee ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä (yli vuoden työttömänä olleet), joiden määrä on jatkuvasti kasvussa. Laajan työttömyyden eli työttömien työnhakijoiden ja palveluissa olleiden määrä nousi vuodessa 28 700 henkilöllä (marraskuu 2023).

Ikääntyneiden työttömien työttömyysturvan poikkeussäännöistä luopuminen merkitsee sitä, että heidät laitetaan niin sanotusti samalle viivalle nuorempien työnhakijoiden kanssa. Voimassa olleet poikkeussäännöt ovat taanneet ikääntyneille työttömille sen, että he ovat voineet jatkaa ansiosidonnaisen työttömyysetuuden saamista, jos he ovat osallistuneet palkkatuetettuun työhön, velvoitetyöhön, kuntoutukseen tai työvoimapalveluihin. Työssäoloehdon kaksinkertaistuminen johtaa siihen, etteivät alle vuoden kurssitukset vanhemmillakaan työttömillä riitä työssäoloehdon täyttämiseen.

Sininauhaliiton näkemys on, että esitys heikentää ikääntyneiden asemaa erityisen kovalla kädellä. Suurena vaarana on ikääntyneiden työttömien köyhtyminen ja syrjäytyminen yhteiskunnasta ja työelämäosallisuudesta.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Sininauhaliitto paheksuu, ettei esityksen ja muiden eri ehdotusten yhteisvaikutuksia ole arvioitu laajemmin jo ennakkoon.

Useiden asiantuntijoiden arvio vaikutuksista on kiistanalainen: yhteisvaikutukset tulevat Sininauhaliiton ja muiden asiantuntijoiden mukaan kohdistumaan samoihin ihmisiin ja perheisiin. Mikäli lausuttavana oleva esitys astuu voimaan, on myöhemmin kuultava alan asiantuntijoita ja koottava tutkimustietoa sen vaikutuksista. Erityisesti tarvitaan tietoa vaikutuksista niiden kohderyhmien osalta, joihin muun muassa Sininauhaliitto on lausunnoissaan osoittanut vaikutusten kohdentuvan.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

-

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Sininauhaliitto korostaa, ettei näin mittavia uudistuksia (leikkauksia) tule tehdä nykyisessä taloussuhdanneilanteessa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Sininauhaliitto vastustaa hallituksen esitystä ja pitää leikkausten pitkäaikaisten vaikutusten sivuuttamista hallitukselta kylmäverisenä.

Hallitus on perustellut työttömyysturvaan esitettyjä muutoksia työttömien kannustamisella töihin. Työttömyysturvauudistusten vaikutukseksi on arvioitu 41 000 lisätyöllistä, mikä on lähes puolet hallituksen lisätyöllisten kokonaistavoitteesta (100 000). Tavoitellut vaikutukset ovat mittavat. Sininauhaliitto ei pidä arvioita realistisina eikä siten usko arvioituihin työllisyysvaikutuksiin.

Sininauhaliitto on jo aiemmissa lausunnoissaan (15.9.2023, 23.5.2022) huomauttanut, että hallituksen esitykset mukaan lukien nyt lausuttavana oleva esitys yhdessä muiden suunniteltujen heikennysten kanssa lisäävän eriarvoisuutta ja vahvistaa yhteiskunnan polarisaatiota. Kannamme tällaisesta yhteiskunnallisesta kehityksestä aiheellisesti suurta huolta.

Työttömyysturvaan esitetyt muutokset vaikuttaisivat eri elämäntilanteissa olevien työttömyysturvaan hyvin eri tavoin, mikä osaltaan lisää yhteiskunnan polarisaatiota. Arviomme mukaan kipeimmin vaikutukset tulisivat kohdistumaan heihin, jotka jo nyt ovat vaikeassa työmarkkina-asemassa, joiden työllistyminen pitkittyy ja joille kasautuu muita erilaisia riskejä tai joiden toimeentuloon kohdentuu samanaikaisesti myös muita uudistuksia kuten esimerkiksi asumistuen tason heikennykset. Työttömyysturvan indeksijäädytysten vaikutuksesta ihmisten ostovoima edelleen heikkenee, mikä lisää koettua yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja kaventaa osallistumisen mahdollisuuksia.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry